

Het bijenjaar in twaalf maanden door Martin Dettli
Verschenen in de Schweizerische Bienen Zeitung gedurende geheel 2014

“Mijn bijenvolk hoe gaat het met je in”:

JANUARI

In januari ben ik nog helemaal in rust. Het is de laatste maand van m'n winterrust. Het is de tijd van ontspanning, een soort slaaptoestand. Om het leven gaande te houden kost ons maar weinig moeite. Jullie mensen kunnen je zo'n winterrust moeilijk voorstellen want jullie kennen een dag en nacht ritme. Bij ons is dat anders wij hebben een jaarcyclus van waken en rusten.

De winterrust is de tijd van de gemoedelijke winterbijen, met weinig zichtbaar werk en weinig broed; in tegenstelling tot de drukke tijd van de zomerbijen en van volk-uitbreiding. Werksters, darren en de koningin zijn in die tijd van groei en bloei constant bezig. Ik ben dan dag en nacht in een soort waaktoestand, steeds bereid om de volle inzet te leveren, ook wanneer dan niet altijd gevraagd wordt.

's Winters doen we het binnen en buiten natuurlijk helemaal wat rustiger aan. We hebben nauwelijks broed te verzorgen, weinig schoon te maken, weinig te verwarmen en bezoeken aan het landschap en inzet bij de bloemen komt slechts sporadisch voor. Het is een vorm van doezelen, een droomtoestand als we het met de mensen vergelijken.

Het is een aanwezigheid zonder begrenzungen; een toestand waarin je met de hele wereld verbonden bent. In zekere zin is het ook werken, maar dan op een andere manier. In rusttoestand richten we ons op de wereld. Voor dit proces is de verzekering van rust het belangrijkste waarmee de imkers ons in deze tijd kunnen ondersteunen.

“Wordt in deze tijd dan niet het eerste broed aangelegd?”

Als bijenvolk heb ik zeker gemerkt dat de dagen langer worden en dat brengt een stemmingswisseling teweeg. Het nieuwe jaar begint en in deze tijd is een spontane broedaanzet waarschijnlijk; echter zo weinig dat het ons nauwelijks raakt. Het vraagt weinig meer dan de basisverzorging aan warmte in de winter.

“Hoe is de verhouding van het bijenvolk tot de mensen?”

Bijenvolken en de mensen hebben een groot gemeenschappelijk verleden. Het bijenvolk in zijn huidige vorm, met z'n speciale kwaliteiten als organisme bestaat al veel langer als de mensen. Het bijenvolk is daardoor een begeleider van de mensheid sinds haar eerste dagen. Wij zijn op een bepaalde manier broer en zus. In alle verscheidenheid zijn we toch samen opgegroeid en beiden geworden tot wat we tegenwoordig zijn. We hebben daarbij in die relatie geheel verschillende perioden doorgemaakt. Er was de tijd van het naast elkaar. Als we beiden, onafhankelijk van elkaar in de natuur leefden. Toen al heb ik graag de mensen die me bezochten iets van mezelf gegeven en de mensen hebben me voor die gaven ook zeer bedankt.

Het was voor de mens z'n tijd als jager en verzamelaar. Voor ons was het de tijd dat we vrij in de natuur leefden in holle bomen of rotsspleten.

De achting voor het bijenvolk is in de volgende cultuurperioden steeds gestegen. Ook toen heb ik de mensen graag gegeven en de mensen hebben dit als een gave van de Goden gezien. Werk en zorg voor de bijen werd als een religieuze taak beschouwd.

Het bijenvolk was in deze ontwikkelingsfase voor de mensen niet alleen een fysieke aanwezigheid, maar ook een geestelijke. Het bijenvolk was altijd een belangrijke impuls voor het geestesleven van de mensen.

Op dit niveau is daar vandaag de dag niet zoveel meer van over; wellicht is er nog een klein vonkje in de betrekkingen tussen mens en bijenvolk dat aan de vroegere waardering herinnert.

Ik houd er niet van om over de mensen te klagen, maar in de laatste honderd jaar heb ik vaak een houding ervaren die aan uitbuiting grensde. Tegenwoordig zie ik dat de waardering voor bijenvolken toeneemt. Materieel is er de erkenning van onze waarde als bestuiver en voor onze producten. Voor mij is de ontmoeting met de mensen een behoefte en ik geloof dat dat ook voor veel mensen geldt.

“Welke houding zou je je voor het komende jaar van de imkers wensen?”

Wij bijenvolken zijn dieren en willen als zodanig met waardering behandeld worden. Met respect zoals men dat ook aan andere dieren betoont en niet als dieren in een industriële productie. Zoals een koe bij een boer die zijn dieren respecteert. Wij vragen niet om de aandacht zoals een verwend hond.

Wij hebben ons eigen leven en onze eigen trots, maar we willen dat de imkers ons als dierlijke wezens ernstig nemen, elkaar op ooghoogte ontmoeten zou ik zeggen. Dat is ook de reden waarom dit interview me ligt.

In de loop van de geschiedenis was ik met de mensen in nauw contact en heb ik daarbij gemerkt dat iedere tijd een eigen omgangswijze met het bijenvolk laat zien. Er bestaat niet zoiets als een objectief juiste omgang maar ik wil graag de gelegenheid gebruiken om te laten zien hoe men ons bijenvolken in de huidige tijd serieus kan nemen.

FEBRUARI

In februari ben ik weer wat actiever, al draaien we nog niet op volle kracht.

Ook wanneer het landschap er nog winters uit ziet, wijkt bij ons binnen de rust al voor een beginnende bedrijvigheid. Wij moeten de jaargetijden altijd een beetje voor zijn en onze aandacht is dan ook op de komende bloemen gericht. Een vroege start mogen we niet verslapen maar we kunnen de broed- ontwikkeling ook niet forceren; we zouden die dan later niet kunnen doorzetten. Het broedoppervlak is van zo'n omvang dat ze geheel binnen die van de wintertros blijft. Zo vraagt het handhaven van de juiste temperatuur in het broed nog geen grote inspanning.

Wij stemmen onze activiteit af op het komende warme jaargetijde wanneer de echte bloei-impuls van buiten tot ons komen.

“Wij imkers willen graag jullie leven in de natuur begrijpen om je gericht te kunnen helpen. Wat kun je ons daarover zeggen?”

Dan moeten we in de tijd terugkijken toen mensen en bijenvolken naast elkaar geleefd hebben. Dat ze beiden onafhankelijk van elkaar waren. Wij bijenvolken hebben holen in bomen gezocht en de natuur heeft ons steeds mogelijkheden geboden die ons beschutting en bescherming gaven.

Het zoeken naar een geëigende bijenwoning was een even grote inspanning in het leven van een bijenvolk als het verzamelen van de voeding en de opslag daarvan.

Beide activiteiten waren bepalend voor ons overleven.

Wij als gemeenschap van bijenvolken hebben bij het overwinnen van deze moeilijkheden eigenschappen ontwikkeld die nog steeds onze sterke punten zijn.

Wij klaren deze grote verrichtingen met hulp van intensieve communicatie en samenwerking binnen het organisme "bijenvolk". En met deze bekwaamheden kunnen we ook de andere mogelijkheden benutten die de natuur ons geboden heeft en ook steeds weer biedt.

Broedziekten en parasieten zijn er altijd geweest. De voortdurende aanpassing aan zich wijzigende omgevingsomstandigheden hoort eveneens bij onze kerntaken. Net als de mens zijn wij uitgerust om met problemen van allerlei aard om te gaan en ons overal aan aan te passen.

“Wat zijn de verschillen tussen het toenmalige leven in de natuur en het nu geldende door de imker bepaalde leven?”

Ik moet daar een onderscheid in aanbrengen; het bijenleven in midden-Europa was 100 jaar geleden anders en 10.000 jaar geleden nog eens heel anders. Landschap en landbouw hebben grote veranderingen doorgemaakt, speciaal in de laatste 100 jaar. Dat is ingrijpend voor ons bijenleven, maar daarover een andere keer meer.

Nu wil ik het hebben over het verschil tussen ons hierboven geschilderde natuurlijke leven en dat onder de hoede van de imkers. Daar heeft zich het nodige veranderd en dat in een tijdsbestek waarin nog geen aanpassing mogelijk was. In de eerder beschreven manier van zelf gezochte woningen hadden wij nauwelijks nabuurschap van andere volken en zeker niet dat wij met meerdere bijenvolken bij elkaar woonden. Dit samenleven is voor ons nieuw en ongewoon.

Het gaat nu niet aan om te klagen en dit systeem te veroordelen. Toch is het eenvoudigweg belangrijk om zich er van bewust te zijn dat dit een voor ons onnatuurlijke situatie is. Door deze manier van opstellen (van de volken) treden enkele extra belastingen voor ons op. Er ontstaan vragen van nabuurschappelijke beïnvloeding zoals vervliegen en roverij en een verhoogde afweerneiging. Dat zijn beproevingen voor ons maar het betekent ook extra werk voor de mensen die de bijen verzorgen.

Veel werk rondom onze gezondheid en de vereiste bescherming vraagt meer aandacht wanneer wij met tientallen bij elkaar op een stand staan.

“Hoe ziet een optimale verzorging van bijenvolken er uit?”

Hebben we het nu over een optimale verzorging van mij als bijenvolk of over een optimale behandeling binnen de imker-praktijk?

Die verzorging die ons en onze natuur tegemoet komt is snel beschreven. Het enkele overleven van het bijenvolk kan met een goede waarneming en enkele handelingen per jaar geregeld worden. Veel van de werkzaamheden die de mens als imker-taken ziet zijn het gevolg van de wijze van bijenhouden zoals de mensen die uitoefenen. Dit moet je goed voor ogen houden wanneer de mensen uitgebreid over onze verzorging spreken, van de “zorg voor het bijenvolk”.

Het z.g. ruimte geven dat vooral de honingooft of de zwermverhindering dient komt niet voort uit de behoeften van het volk maar uit die van de imkers die de bijen willen behouden; net als al het werk rond de honingooft en de daaropvolgende bijvoeding (suiker), de varroa-behandeling.....enz..

Alles ten behoeve van de door de mensen bepaalde doelstellingen van de bijenteelt.

De onzelfzuchtige en natuurlijke behoeften van het bijenvolk zouden tot een geheel andere zienswijze leiden.

Maar het gaat er in ons gesprek om hoe ik als bijenvolk de huidige imkerpraktijken beleef . En het volgt uit de reeds beschreven nauwe betrekkingen tussen mens en bijenvolk dat we gezamenlijk verder zullen moeten.

De mens moet van ons de produkten krijgen voor de behoeften van zijn eigen ontwikkeling en gezondheid. Omgekeerd zou het mij plezier doen als het bijenvolk beter begrepen werd en meer mogelijkheden kreeg om zich in overeenstemming met haar eigen aard en behoeften te ontwikkelen. Dat er met onze natuurlijke en aangeboren eigenschappen rekening wordt gehouden.

MAART

Maart is de tijd van de vroege bloemen. Ook wanneer het weer nog geen geregeld vliegverkeer mogelijk maakt kan ik toch al vaak met mijn bloemen in contact komen. Deze contacten zijn het belangrijkste in mijn leven. Bloemen zijn mijn leven!

De bloem opent zich voor ons. Wij kunnen ons in geur en kleur onderdompelen.

Het hele volk maakt dit contact mee en daarbij gaat het niet alleen om voeding.

Dat is weliswaar een belangrijk aspect, want uit de volheid van de bloem puren we de eerste nectar en verzamelen we ook de eerste pollen.

De bloemen zijn echter meer dan voeding. De bloem is levensvreugde, licht en kleur, geur en rijkdom; zij geeft ons levenskracht, meer dan al het andere.

De bloem is de belangrijkste partner van het bijenvolk. Ze geeft ons het leven en omgekeerd geven wij de plant de impuls voor haar vermeerdering. Dat is een heel hechte relatie.

“Hoe beleef je in Maart de verbinding met de mensen?”

De mens komt ons in maart geïnteresseerd en open tegemoet. Hij benadert ons met veel opmerkzaamheid en liefde en alleen al onze stuifmeeldraagsters maken bij hem goede gevoelens los want zij zijn het bewijs dat we met de eerste bloemen in contact zijn. Ik ervaar de mensen in deze tijd als een waarnemend en belangstellend wezen dat zich verheugd over eenvoudige levensuitingen als bijengezoem... en die luistert. Hij observeert het vlieggat,

onze poort naar de wereld; hij kijkt en is er gewoon. In zulke momenten zijn mens en bijenvolk één.

Het is de tijd van ongedwongen samenzijn, zonder ingrepen. Voor het bijenvolk en naar ik hoop ook voor de mensen is dit de mooiste tijd van het jaarverloop.

Ik wenste ons ook in de komende maanden wat meer ontmoeting en vertrouwen.

“Je waardeert de mensen vooral in het rustige en vredige samenzijn. Wil je door hen het liefste eenvoudigweg met rust gelaten worden?”

Zo generaliserend wil ik het ook weer niet zeggen. Maar ik waardeer dié mens die ons begroet en met ons tezamen is; die zich op een ontmoeting met ons instelt. Voor mij is het ook van belang dat hij aandachtig observeert en zich om probleem-volken bekommert. Daarvoor behoeven niet alle kasten geopend te worden; we staan dan immers in een hooggevoelige fase van de opbouw van het broednest. Het komt er nu op aan dat we ons volledig mobiliseren om later uit de volle voorjaarsbloei te kunnen putten. In de komende weken begint de omschakeling van winter naar zomervolk. De oude winterbijen moeten dan vervangen worden.

“Tot de opgaven van de imker in het vroege voorjaar behoort ook het elimineren of verenigen van zwakke volken. Wat zeg je daarvan?”

Daar kan ik niet eenvoudig met ja of nee op antwoorden. Je moet dan wat van de achtergronden begrijpen van ons leven in de natuur en van mijn manier van doen. In onze vroegere ontwikkeling was de natuur vormgever van ons bestaan. Ze heeft een grootmoedige en een harde, onverbiddelijke kant. Wie geen goede behuizing vond of te weinig wintervoorraad verzamelde of ook weer zo groot was dat het wintervoer te snel verbruikt was, voor hen geen overleven. De natuur is echter ook grillig. Dat wat in het ene jaar gold, was in een ander jaar onvoldoende. Ieder jaar zijn eigen omstandigheden, zo is het nu ook nog!

Deze grillen van de natuur treden we tegemoet met onze veelzijdigheid. Wij proberen altijd veelzijdig te zijn met een veelvoud aan mogelijkheden, klein of groot, spaarzaam of royaal. Zo stellen wij verschillen in volkgrootte en wijze van doen tegenover de luimen van de natuur; dat ligt in onze aard. Nu moeten we eens zien wat er in onze huidige tijd gebeurt met het bijenvolk.

De volken worden naar believen vermeerderd. Ieder volk wordt zonedig over wat hobbels geholpen want met het bijvoederen wordt onze, zo belangrijke, natuurlijke selectie buiten spel gezet, net als met bepaalde behandelingen.

Ieder bijenvolk kan zo overleven en niemand let er op of het werkelijk gezond, en vóór alles vitaal is. Wij bijenvolken beleven vitaliteit als onze levenskracht maar de mensen kunnen daar niet zo best mee omgaan. Wanneer de natuurlijke selectie uitgeschakeld wordt dan is het in de imkerpraktijk de taak van de mensen een keuze te maken want in iedere zich ontwikkelende populatie is er altijd wel een deel niet levensvatbaar. Dat zijn volken die ziektes bij zich dragen of onvoldoende vitaliteit bezitten. Alleen naar volkgrootte te oordelen is niet toereikend.

Van het totaal moet altijd wel een deel geofferd worden. Juist in het voorjaar is het daarvoor een goede tijd.

De mensen moeten zich trainen om vitaliteit te beoordelen teneinde een selectie te kunnen maken. Voor ons als bijenvolken is het belangrijk dat er een selectie gemaakt wordt want wij willen graag gezond zijn en gezonde burens hebben.

APRIL

De maand April is een drukke maand. Waarschijnlijk wel de maand waarin ik het meest de grenzen van m'n krachten voel. De hele wisseling van m'n bijenlichaam is vermoeiend, de winterbijen zijn aan het verdwijnen. In Maart waren ze nog de dragende kracht maar nu moeten ze vervangen worden voor een continue opbouw. Nu vormen de jonge zomerbijen het volk en zij moeten nog talrijker worden. Er is veel broed aan te zetten om de aanstaande groei van de bijenpopulatie tot aan de volledige ontwikkeling zeker te stellen. Daar horen ook de darren bij. Er is me veel aan gelegen om ook het mannelijke deel van het bijenvolk er bij te hebben voor de eenheid en harmonie van het gehele volk.

“Hoe gaat het nu met de uitbouw van het broednest?”

Het broeden kan wat vroeger of wat later beginnen, maar reeds in de wintertros verzorgen we het eerste broed. Ons broednest heeft vanaf het begin een ronde, kogelvormige opbouw. Dat heeft in januari de grootte van een pingpongbal, in februari van een tennisbal en in maart die van een grapefruit en in april is het zo groot als een voetbal. Uiterlijk op dit moment geven we de zo gewaardeerde ronde vorm op omdat we aan de wand van de kast raken en toch nog verder willen groeien. Het gaat er om nu raat om de “broedkogel” heen vrij te maken voor toekomstig broed. De koningin beweegt rondom op deze kogel en legt haar eieren als bijdrage aan de uitbreiding van het broed. Deze voorjaarsuitbouw vraagt veel van ons, want naast de uitbreiding van het broednest wacht er veel open broed om gevoerd te worden. Het hele broednest moet verwarmd worden en de gezondheid van het broed moet in alle stadia gecontroleerd worden. De verzorging van het broed vraagt ook veel water en dat bij alle weersomstandigheden. In de kou verliezen we veel waterdraagsters die van hun riskante tochten niet meer thuis komen. Tegelijkertijd starten de haalbijen bij iedere gunstige gelegenheid hun tochten naar de bloemen om nectar en pollen binnen te brengen. De zich openende bloemenwereld geeft ons de drive voor de volksontwikkeling. De opgaven zijn enorm veelzijdig en wij geven ons volledig om uit de komende voorjaarsbloei een rijke oogst te kunnen verwerken.

Het stoort me wanneer dan de imkers het gevoel hebben dat het volk wat traag is en geholpen zou zijn met wat ramen met kunstraat in het broednest. Wij hebben dan nauwelijks reserves om de nadelige effecten van deze “steunmaatregelen” van de imkers weg te nemen. Wij zijn met onze opbouw al volledig bezet.

“Wat zou je dan helpen?”

Ik ben al blij als de imker zich terughoudt en grote ingrepen vermijdt. Natuurlijk is het goed als een keer in het voorjaar mijn voedselvoorraad wordt gecheckt. En dan duurt het niet meer zo lang voordat onze ruimte vergroot kan worden want in deze bloemenrijke tijd wil ik

graag nog sterker worden,

De mensen hebben geen invloed op mijn ontwikkeling, het weer daarentegen wel. Juist in April kan dit best lelijk zijn. Het broed heeft doorlopend een grote hoeveelheid vers opgeslagen pollen nodig. Pollen uit de oude voorraad heeft niet zoveel leven meer in zich. Zo kan het voorkomen dat bij langer durende perioden van slecht weer, we pollen voor de broedontwikkeling te kort komen. Dan legt de koningin weliswaar nog eitjes maar de bijen die beslissen moeten wat werkelijk verzorgd kan worden ruimen deze eitjes weer op en daarmee blijft de uitbreiding van het broednest achterwege. Voor een snelle ontwikkeling van het broednest helpt mooi weer.

“Broedziekten treden meer in het voorjaar op. Kun je iets over de bijenziekten zeggen?”

De dynamiek van de uitbreiding van ons broed leidt er toe dat het in deze tijd voor ons moeilijk is hygiënisch alles onder controle te houden. Zodoende is deze voorjaartijd het moment waarop een reeds latent aanwezige ziekte aan de hand van symptomen zichtbaar worden kan.

Maar ik kan wel iets fundamenteels over ziekten zeggen. Gezondheid is voor iedereen geweldig maar ze wordt niet eenvoudigweg gegeven. Ziekten hebben een zin en een betekenis, ze brengen ons en de imkers verder. Laten we ons eens voorstellen dat we konden wensen dat het bijenvolk voor de komende honderd jaar geheel van ziekten bevrijd zou zijn. Liever niet! Dan zouden onze afweer mogelijkheden een voor een verloren gaan. We hoefden niet meer op te passen.

Dat zou een kortstondig paradijs zijn! Wanneer de ziektes dan weer terug kwamen hadden we geheel geen afweermogelijkheden meer en zouden allen aan de eerst optredende ziekte te gronde gaan. Ziekten zijn beproevingen voor ons organisme, maar we zijn steeds bereid ons tegen kiemen van allerlei aard te verweren. De verschillende niveaus van ons afweersysteem houden we zo paraat. Wanneer er dan toch een ziekte is die een volk schade doet dan heeft dat volk in de natuur minder overlevingskansen. En ander volk heeft zich er echter met succes tegen verweerd en als gemeenschap van bijenvolken hebben we altijd overleefd.

Onze gezondheid is niet langer van ons alleen afhankelijk. De imkers zijn er en beslissen veel. Vaak zijn ze met hun manier van imkeren zelf degenen die de ziekten overbrengen! Daar wens ik me graag een andere manier! Tenslotte leiden we allemaal wanneer bij een ongeneselijke ziekte volken sterven of geëlimineerd worden. Dat is niet alleen pijnlijk voor de imker. Van mijn kant ben ik tot leren bereid, ik zet me er toe mijn vaardigheden in de ziekteafweer op te frissen. Maar wij wensen ook imkers die zich veranderen en er moeite voor doen; die een voorzichtiger manier van werken aan de dag leggen.....dat is vaak ook bijen-vriendelijker. Dat heeft de verandering in de laatste 15 jaren bij de behandeling van Europees vuilbroed wel getoond . **(situatie in CH)*

Men doet moeite ons schone kasten aan te bieden, ons ratenlichaam wordt meer gerespecteerd, er wordt minder materiaal van een volk weggenomen. Dat zijn allemaal maatregelen die aan ons welzijn bijdragen.

MEI

Als bijenvolk geniet ik in Mei van de toenemende warmte, van de volle bloemen- rijkdom en de goede stemming in de bijenkast. Nu hebben we van alles waaruit een bijenleven bestaat in overvloed. Veel honingvoorraad, rijkelijk pollen in de opslag en met de volle broedramen zijn we een echt zomervolk met veel bijen en voldoende darren. Dat is het leven in al z'n volheid en die rijkdom is voor ons het teken tot vermeerdering. Onze nieuwe koninginnen worden in deze overvloed grootgebracht en zo komen we tot zwermen. We verbinden ons met de oude of later met de jonge koninginnen. We delen ons op. Uit onze voormalige eenheid ontstaan meerdere nieuwe volksdelen met verschillende oorsprongen.

“Wat betekent voor jou het zwermen?”

Het zwermen zelf is voor ons een geweldige gebeurtenis. Iets feestelijks dat al dagen tevoren voorbereid wordt. Wanneer dan aan alle voorwaarden wordt voldaan en de grote dag aangebroken is, groeit de nerveuze spanning in heel het volk. Wij kunnen nauwelijks nog wachten tot het signaal wordt gegeven en we gezamenlijk naar buiten “stromen” en we ons in de lucht verheffen, de zon tegemoet. Ook de thuisblijvers delen in de opwinding. Het afscheid van broers en zusters, van de de raat en onze voorraden valt ons in deze gezamenlijke vreugde uitbarsting niet zwaar. Na de uitvlucht volgt de eerste verzameling op de zwermtros en worden we weer rustig. Dat is de samentrekking na het uitdeien en het geboortemoment van het nieuwe volk. Deze levensvreugde bij het uitzwermen is voor de hele omgeving voelbaar. Ook de mensen verbazen zich en genieten van de gebeurtenis.

“Imkers zijn wel eens sceptisch. In de eerste plaats zijn ze bang dat ze de zwerm niet scheppen kunnen en ten tweede hebben ze graag volken die bij elkaar blijven zodat ze honing kunnen oogsten. Wat kan jij doen als ze veel volken intact willen houden?”

Zwermen is weliswaar iets moois, maar geenszins ons enige doel. Wij zien doorgaans ook wel in dat het tezamen blijven van een volk ook een mogelijke doelstelling kan zijn en daarom zullen ook niet alle volken zwermen. Al naar gelang de omstandigheden kunnen dat er veel of weinig zijn. Dat zijn allemaal varianten van de veelzijdigheid: niet zwermende volken, de voorzwerm, de nazwerm en het restvolk. Het niet-zwermende volk heeft ook z'n kwaliteiten en wij blijven graag samen om ons te concentreren op de voorraden. Juist de aanpassing van onze ruimte staat daarbij centraal want een van de belangrijkste aanleidingen is de begrenzing van het broednest. Wordt het ons te benauwd dan leiden we het zwerm-gebeuren in. Het besluit om te zwermen komt niet van de ene op de andere dag. Er zijn in onze bijengemeenschap vele discussies tussen verschillende delen van het volk. Het ene is vóór en prikkelt de koningin om eieren in de doppen te leggen; de anderen zijn tegen en ruimen de doppen weer op. Het is een proces dat meerdere dagen duurt en door maatregelen van de imker kan worden beïnvloed. De discussie is pas beëindigd wanneer het eerste larfje in een dop ligt. Dan is de beslissing gevallen, dan beginnen we ons op de grote gebeurtenis voor te bereiden.

Wat ik als een mens- en bij-onwaardige situatie ervaar is het uitbreken van koninginncellen. Dat is voor ons geen afbreking van de zwermvoorbereiding, wij blijven op dat spoor.

Ook voor de mensen is het zwaar om dit twee of driemaal te moeten herhalen. Voor ons is dit een onaangename tussenoplossing.

Er zijn genoeg mogelijkheden het zwermen in omvang te verminderen. Helemaal verhinderen zal hopelijk nooit lukken want dat zou tegen onze natuur zijn.

De vermeerdering door de zwerm behoort net zo tot het elementaire bijenwezen als de honingdracht. Dat zal niemand ons kunnen afnemen, anders waren we geen bijenvolken meer.

“De imkers hebben een gespleten verhouding tot de vermeerdering door de zwerm.”

Wat zou er dan niet goed zijn aan de volkseigen vermeerdering? Wanneer de imker in het voorjaar zijn volken selecteert dan zijn dat toch allen goede volken, de minder vitale werden weggenomen. Het zijn volken van verschillende grootte met verschillende honingvoorraden, terwijl het ene volk zich wat sneller ontwikkelt dan het andere. Waarom zouden deze zich niet lenen voor vermeerdering. Het zwermen is een natuurlijk proces. Wanneer het zwermen niet toegelaten kan worden dan zijn er altijd nog mogelijkheden voor de imker de volkseigen vermeerderingswens te benutten. Dat is niet zo mooi als zwermen maar volledig doeltreffend. De imker kan met de oude koningin een voorzwerm maken en met het restvolk een week later één of meer nazwerm-afleggers maken. Ook een afgezwermd volk kan als aflegger behandeld worden voor de eerste nazwerm afkomt.

Deze handelwijze is een mogelijkheid om op een waardige manier met de optredende zwermneiging om te gaan. Het benut de vermeerderingsimpuls en zorgt er voor dat onze jonge volken uit het moedervolk voortkomen.

“Wat voor voordelen heeft dat dan wel?”

Wij hebben er al over gesproken dat wij bijenvolken zo mogelijk verschillend willen zijn. Dat betekent dat ieder bijenvolk voor zichzelf ook wel eens wat wil uitproberen. Op deze wijze komt verscheidenheid tot stand. Voor de verdere ontwikkeling van het bijenvolk, zoals de aanpassing aan de standplaats, de natuur ter plaatse en de wijze van werken van de imker heeft dit alleen zin wanneer door dit uitproberen kleine ervaringen doorgegeven kunnen worden.

Deze eigenschappen worden in de volken vastgelegd, beter gezegd in de gemeenschap der bijen. Dat heeft met de koningin slechts wat te maken voor zover als ze een deel van het volk is. De koningin heeft geen bevel-kracht, noch bepaalt haar erfgoed de verhoudingen op het niveau van de ervaringen. Deze ervaringswaarden zijn in het volk verankerd en worden in elk van de ontstane deelvolken doorgegeven. Dit zijn waarden van onze familietraditie. Daarom is voor onze aanpassing de vermeerdering binnen de familie zo belangrijk.

Onze nakomelingen zijn zwermen of in elk geval afleggers met een koningin die uit het zwermbereide moedervolk is voortgekomen. Zo kan door de natuurlijke volksvermeerdering een aanpassing tot een locale en regionale bij bereikt worden, van volken die zich aan de plaatselijke omstandigheden aanpassen.

Of dat voor een imker belangrijk is of niet moet iedere imker voor zichzelf bepalen. Als bijenvolk geven wij er de voorkeur aan onze nakomelingschap in de volheid en vreugde van het voorjaar te doen geboren worden want het opkweken van een koningin uit nood en angst *(redcel) heeft een heel andere kwaliteit.

JUNI

Juni is de tijd van onze volledige ontwikkeling; dan is onze kast vol bijen en kunnen wij “doorpakken” wanneer de bloemen zich volop openen. Het probleem is echter dat er in het landschap helemaal niet meer zoveel bloemen te vinden zijn. Zo op het hoogtepunt van onze volksomvang is de dracht vaak heel mager. Ik kan zonodig wel enkele weken zonder bloemen leven, daar hebben we onze voorraden voor om drachtarme perioden te overbruggen.

Wanneer zulke tijden zich regelmatig en heel uitgesproken voordoen, zoals hier in de winter en bij mijn zustervolken in de zuidelijke zomers dan schakel ik over op ‘spaarbedrijf’ en brengen we onze volkgrootte terug . Zo verbruik ik met een kleiner volk nog maar minimaal voedsel. In een drachtloze zomer daarentegen voel ik me als een dinosauriër die zich niet aan de veranderde omgevingsomstandigheden kan aanpassen. Ik ben dan als een ‘fremdkörper’ in een bloemloze wereld. Er kan soms nog een dracht van ‘bladhoning’ komen (*Zwitserland); die pak ik dan natuurlijk graag mee. Dit was altijd al een ondersteuning van ons wintervoer, ook al is ze voor ons niet met de kwaliteit van bloemenhoning te vergelijken.

“Wat zeg je van de oogst van voorjaarshoning?”

Wij hebben al over het ‘partnerschap’ van mens en bijenvolk gesproken. We zijn van elkaar afhankelijk en de mensen moeten iets terug krijgen voor de zorg en de aandacht die ze ons als bijenvolk geven. Toch ben ik van mening dat ons van de voorjaarshoning slechts zoveel afgenomen mag worden dat er voldoende voorraad overblijft. Hoeveel dat precies is dat is een kwestie van maat houden. Onrecht is het wanneer de mens meent dat suikerwater voor het bijenvolk goed genoeg is. Net als de mensen geven wij ook de voorkeur aan de geurende en opbouwende honing boven suikerwater. Wanneer deze voorraden van ons worden afgenomen en wij het met suikerwater moeten doen is daar niets zoets aan; eerder bitter.....

Voor ons is het belangrijk dat men ons in de bloemenschaarste van de zomer veel honing laat. Wanneer we die uiteindelijk niet nodig hebben kan ze ons later altijd nog worden afgenomen.

“We hebben afgesproken dat we in Juni wat uitvoeriger over de raat-bouw zouden spreken.”

De wasproductie en de raten-bouw behoren tot mijn belangrijkste bekwaamheden. De raten zijn voor mij bijzonder belangrijk omdat ze een deel van mijzelf zijn. Ze zijn een ‘orgaan’ met meervoudige functies. een lichaamsdeel in engere zin want de was wordt niet alleen door ons geproduceerd maar ook tot raten verwerkt.

De raat-bouw is ons belangrijkste en meest veelzijdige ‘orgaan’ Het is onze ruggengraat, ons skelet. De raatbouw geeft ons volk een ruimtelijke structuur en dientengevolge stevigheid. Het is de vastigheid in ons leven en het arbeidsterrein, maar ook onze rustplaats. Wij brengen het grootste deel van ons leven op deze raatoppervlakte door en onze kindertijd zelfs er in. Alles wat wij hebben slaan we in de cellen op. De raat is daarmee een groot opslag-orgaan. Ik zal hier niet alle functies toelichten; ik wil alleen maar zeggen dat de raat een deel van het lichaam van ons volk is. De opbouw van de raten, hun architectuur, hoe de darrenraat geplaatst wordt is bij ieder bijenvolk anders.

“In welke ratenbouw leef je het liefst?”

Als zwerm heb graag nieuwgebouwde raat die voor ons toekomstige leven als bijenvolk kan dienen. Ik stel het op prijs als onze bouwdrift als zwerm erkent wordt en ons geen reeds uitgebouwde raten worden gegeven. Als jong volk is het net zo, ik heb twee of drie jaar leven als bijenvolk voor de boeg en dan bouw ik het liefs nieuwe raten voor die komende tijd.

Wanneer ik al de gelegenheid heb om met de imker te spreken dan vertel ik hem graag mijn voorkeur met betrekking tot de raatbouw.

Wanneer ik mijn nieuwe raten in een boomholte inricht dan hangen die aan de bovenkant van die holte, zo ontstaat er een stabiele raatbouw .Daar is dan voor de imker niets om in te rommelen en weinig te controleren; dat is mijn natuurlijkste en meest ongestoorde levenswijze.

Nu, onder de handen van de imkers hebben we al 150 jaar de mobiele ratenbouw en ik begrijp heel goed dat dit veel mogelijkheden biedt en ik ben er ook niet op tegen. Toch zijn er er verschillen mogelijk binnen dit systeem van losse bouw, zoals bijvoorbeeld in natuurbouw of met kunstraat. In het geval van kunstraat moet ik voorgeperste platen uit oude was uitbouwen. De ruimte voor darrenraat is tot een of twee ramen beperkt. Daarmee ontstaat er een orde die de mensen zichtbaar waarderen, hier werksterbouw en daar de darren.

De ratenbouw zoals die door ons zelf wordt vormgegeven heeft zo haar eigen kenmerken. Eerst worden de raten in de vorm van een halve bol gebouwd, die, totdat ze de helft van het volume van het broednest beslaat, uitsluitend uit werksterraat bestaat. Dat is en blijft het centrum van ons ratenlichaam. Op de middelste van deze eerste raten wordt dan meteen het eerste broed aangelegd. In het centrum bevindt zich op die manier de meest bebroede raat. Meer naar buiten volgen de raten die later bij het broednest betrokken worden. Op de geur van het dichtbebroede raam wijst ons de weg naar het centrum. Dit centrum wordt als eerste raat bebroed en blijft ieder jaar als eerste bebroed worden en wordt als laatste in de winter opgegeven. Naar de geur van het broed kunnen wij ons in het donker oriënteren.

Het broednest wordt ook in de onderste en buitenste ramen uitgebreid, daar wordt naast de werksterraat ook darrenraat gebouwd zodat we in ’t voorjaar onze broertjes kunnen opvoeden. Zo hebben we in het ideale geval op iedere raat wat darrenbouw, het minste op de middelste raten. De darren worden uit voorzorg onder en rond het broednest, maar ver van

het vlieggat verzorgd. Wij voelen ons er goed bij wanneer 15 tot 25% van het gehele raatoppervlak uit darrenraat kan bestaan.

Dat is de organisatie van ons broednest en die heeft ook een reden, want op deze manier is het werksterbroed altijd omgeven door darrenbroed. Het darrenbroed vormt op het hoogtepunt van onze ontwikkeling een krans of een schaal waarin het werksterbroed ligt ingebed. Dat is zinvol uit oogpunt van de warmtehuishouding, de reservevoorraad en de bescherming van het werksterbroed. Het darrenbroed vormt zo een buffer tussen het werksterbroed en de buitenwereld.

Zulke zelfgebouwde raten vragen natuurlijk veel van ons maar deze vaardigheid is deel van ons leven, is iets dat wij kunnen en wat wij graag doen. Vanuit ons gezichtspunt is kunstraat een soort prothese en dat draagt niemand vrijwillig; wij geven de voorkeur aan ons zelf gebouwde lichaam.

JULI

Het is me niet ontgaan dat de dagen weer korter worden. Dat is voor ons het keerpunt. De tijd van groeien, en de daarmee verbonden tijd van volksvermeerdering en het uitdijen van het broednest voor de grote volken, is afgesloten. Nu richten we ons op het neergaande jaargetijde. Meer en meer zal in de komende maanden de hoeveelheid bijen teruglopen totdat de voor de overwintering vereiste grootte (kleinheid) bereikt is.

Deze stemmingswisseling hebben de vroegere imkers goed geobserveerd en het als volgt geformuleerd: "In het midden van het jaar bereidt de Bij (het volk, de imme) het "glijden" door de winter (lett. vert.) voor."

In deze afbouw-fase hebben wij bij de gevoerde imkerpraktijk nog veel opmerkzaamheid (van de imker) nodig, al weet ik ook dat de mensen meer inzet en plezier beleven aan ontluiken en groeien dan aan krimpen en afbouwen.

"We hebben in April gezegd dat we in deze maand uitvoeriger over de Varroamijt zullen praten."

Lieve mensen, dat is een moeilijk onderwerp want hier loopt de interesse van het natuurlijke bijenvolk en die van de mensen met hun imkerpraktijken wel heel ver uit elkaar. Hier zijn de inschattingen en belangen fundamenteel verschillend. Kun je me over dit onderwerp zonder hoofdschudden en interrumpen aanhoren?

Het bijenvolk is een wezen met een groot aanpassingsvermogen; dat hebben we wel eerder bewezen. Er zijn en waren veel veranderingen in de natuur waar we altijd doorheen zijn gekomen. Er zijn niet zo gauw problemen waaraan we te gronde gaan.

Vandaag de dag is de varroamijt in ieder bijenvolk; je zou kunnen zeggen de mijt is een deel van ons organisme. Bij zo'n nauwe relatie is het onvermijdelijk dat we ons aan elkaar aanpassen. Wanneer wij als bijenvolk onder natuurlijke leefomstandigheden met varroamijten geconfronteerd worden leren we met dit dier te leven. Er is dan wel een volledige vrijheid nodig om deze confrontatie aan te gaan. Op verschillende plaatsen is deze ontwikkeling van een 'samenleven' al op gang gekomen en heeft aangetoond dat aanpassing binnen enkele jaren mogelijk is. Dat kan dan wel met verliezen gepaard gaan maar voor ons

is het ongelooflijk belangrijk dat dit proces van aanpassing toegelaten wordt. Wel moet worden aangemerkt dat dan aan bepaalde voorwaarden moet worden voldaan.

Kijken we eerst nog eens naar wat er vandaag de dag gebeurt. Ieder jaar strijden de imkers tegen de mijten. Ze gebruiken middelen die voor mens en dier problemen geven. Ze voeren behandelingen uit waaronder het bijenvolk en de begeleidende wereld van kleine diertjes leiden. En wat wordt er bereikt? De sterkste mijten overleven en komen in een omgeving terecht waarin ze zich ongestoord kunnen vermeerderen. Terwijl de meeste mijten weggevaagd zijn geraken de overlevenden in een ongehinderde vermeerderingsdynamiek die wij niet bij kunnen houden. Dan volgt er weer een bestrijding en zo kom je in de vicieuze cirkel.

Met het verhinderen van de aanpassing wordt de natuurlijke gang van zaken zo tegengewerkt dat deze jaarlijkse dynamiek steeds nieuwe belastingen aantrekt. Onze gezondheidsproblemen worden daarmee versterkt!

Ik heb de afgelopen 30 jaar beleefd dat de mens de wijze van mijten-bestrijding verder ontwikkeld heeft en daar zal hij zeker nog wel mee door gaan. Altijd blijft de blik gericht op de vijand, de varroamijt. Een wat ruimere kijk op en omgang met het probleem echter berust op het vertrouwen dat wij deze beproeving zelf kunnen aanpakken. Daarvoor neem ik graag ondersteuning aan. Een ondersteuning echter die zich niet concentreert op het doden van de mijten maar op een versterking van de krachten van het bijenvolk. Ik zou me een ondersteuning van mijn aanpassingsvermogen wensen. Daar hoort ook de bereidheid bij om te onderzoeken wat de voorwaarden zijn die zo'n aanpassing mogelijk maken.

“Ik volg de berichten en onderzoeken naar verroaresistentie op verschillende plaatsen in Europa en vind het fascinerend hoe verschillende afweerstrategieën ontstaan. (zie noot in orig. tekst) Terugkomend op Zwitserland zouden we dus gewoon moeten ophouden te behandelen?”

Voor zo'n aanpassing hebben we als bijenvolk natuurlijke omstandigheden en een zo natuurlijk mogelijke behandeling nodig.

Wat daar precies voor nodig is moeten de mensen zelf uitvinden. We hebben in februari over mijn leven als bijenvolk onder natuurlijke omstandigheden gesproken en daar tegenover hebben we ons leven onder de zorg van de imker gezet. Deze natuurlijk voorwaarden heeft de als imker werkende mens ook niet geheel in de hand. Als ik in Zwitserland als zwerm 500 meter weg vlieg in een nieuw gebied dat ik als bijenvolk kan kiezen, dan ben ik echter al weer bij een volgende bijenstand met 10 volken. Zwitserland is dicht bevolkt met bijen en met mensen. In een oorspronkelijk en natuurlijk landschap vind ik binnen mijn vliegbereik geen andere volken. In Zwitserland zijn dat in de vruchtbare en bewoonde gebieden meer dan 100 volken binnen de begrenzing van mijn dagelijkse vliegbereik. Alleen al deze bijendichtheid zorgt voor een onnatuurlijke situatie want er ontstaat dan een grote uitwisseling tussen de bijenvolken. De bijkomende uitwisseling van varroamijten is zowel voor de bijen als voor de imkers een probleem. Een toevloed van mijten zal het proces van resistent worden zo verstoren dat de aanpassing gevaar loopt.

Daarbij komt dat het tot nog toe niet tot een aanpassing kon komen omdat daardoor andere doelen van de imkerij in gevaar zouden komen, zoals de bestuivingstaken ten behoeve van de landbouw en de voorziening met onze bijenproducten.

“En wat betekent dat concreet?”

Dat betekent dat ik als bijenvolk in de Zwitserse omgeving de varroa-behandeling moet ondergaan. (* de omstandigheden zijn in NL zeker niet gunstiger) Ik wil deze behandeling echter niet opvatten als een strijd tegen de mijten maar als een regulering. Dit stelt als voorwaarde een regelmatige waarneming van de bijenvolken. De imkers moeten op hun hoede zijn en bekijken hoe het met elk afzonderlijk volk staat voor wat betreft de mijten. Met verschillende diagnose methoden kan men tekenen van de overhand nemende mijten constateren en dienovereenkomstig maatregelen treffen. Alle behandelingen zijn onaangenaam. Daarom verzoek ik : Zo veel als nodig en zo weinig als mogelijk! Om nog op mijn voorgaande uitlatingen terug te komen: Er is mij veel aan gelegen dat imkeren zonder varroa-behandeling een visie en een hoop voor de toekomst is. Het is echter nodig zich er van bewust te worden dat daarvoor een andere manier van imkeren nodig is en ik vertrouw op de vindingrijkheid van de mensen dat ze mij in dit belangrijke proces de nodige ondersteuning kunnen geven.

AUGUSTUS

Augustus is voor mij de maand van de wisseling, de opbouw van het wintervolk wordt begonnen. De broedactiviteit wordt minder en de hoeveelheid bijen neemt langzaam aan af. De verzamelijver is onverminderd hoog en we hebben nog niets verloren van onze mogelijkheid de haalbijen snel te mobiliseren om onze voorraden te vergroten. Maar in het cultuurlandschap gaat het nog maar om het afrijpen. De bloei-impulsen van de planten, dat was een andere tijd (jaargetijde). Oorspronkelijke natuurgebieden met afwisselende vochtigheid hadden wat meer dracht-potentieel. Deze maakten het mij mogelijk mijn voorraad intact te laten en niet van de wintervoorraad te hoeven leven. Over het gebrek van bloei-impulsen heb ik al eerder geklaagd, dat zullen we niet nog eens doen.

In deze tijd en misschien al wel wat eerder valt voor de imkers hun “slot-oogst”. Voor mij is dat altijd wel schrikken als ineens mijn voorraadzolder weg is, de voorraad boven mij geplunderd is. De voorraad is immers deel van het bijenvolk het is bescherming en zekerheid. Als ik de imkers een raad mag geven dan is dat wanneer ze dan oogsten moeten het zo voorzichtig en onopvallend mogelijk gebeurt, zodat ik het nauwelijks merk. Hier kan de bijenvlucht helpen of de keuze van een tijdstip met weinig vliegverkeer, ’s ochtends vroeg bijvoorbeeld of ’s avonds. Het onaangenaamst is het wanneer het tot een gevecht om het waardevolle goedje komt.

“Hoe moet ik dan bijvoeren”?

Het is belangrijk dat ik snel mijn rand met voer weer terug heb. Ik zou ook graag wat meer invoelingsvermogen jegens het bijenvolk wensen. Ik ben een dier met een buitengewoon waarnemingsvermogen waar het geur en smaak betreft. Ik kan heel goed honing van suikerwater onderscheiden. Als minimum eis hoort voor mij daarbij dat de mens met dit

waarnemingsvermogen rekening houdt en het voer zo toebereid dat het ook goed ruikt en smaakt. Zo als de mens ook zijn eigen eten naar zijn smaak bereid en kruidt. Aan het voer kan voor verbetering van de smaak wat kruidenthee worden toegevoegd, een geur die ons vertrouwd is en ook wat honing. Ook wanneer het maar weinig is. Honing werkt voor de bijen net als voor de mens ook in kleine hoeveelheden vitaliserend en gezondheidsbevorderend.

“Het bijvoederen van honing wordt afgeraden omdat het tot roverij zou aanzetten”.

Het is duidelijk dat wij sterk op bijvoeding met honing reageren. Dat toont juist het belang dat wij aan honing hechten. Echter... en hier moet ik mijzelf herhalen, roverij is niet een probleem van de bij. maar van de imkerpraktijk met haar kastopstelling dicht op elkaar. Vanuit onze natuur zoeken we niet de nabijheid van andere volken. Volken dicht op elkaar verhoogt het roverij-risico, in 't bijzonder wanneer de volken niet goed begeleid worden. Dat gebeurt vooral wanneer en onzorgvuldig gewerkt wordt en open voer vrij ter beschikking komt. Onder een goede begeleiding versta ik ook het tijdig opmerken wanneer koninginnen verloren gaan, of volken met een zwakke gezondheid en het dan nemen van de juiste maatregelen.

Het uitbreken van roverij hangt ook samen met de onnatuurlijke situatie die bij het bijvoederen ontstaat. Het is onnaspeurbaar maar van het ene moment op het andere melden de eerste speurbijen:”er is veel, veel voer in de onmiddellijke omgeving”. Zo stromen er dan duizenden bijen het vlieggat uit om deze zegen te zoeken. Buiten vragen ze zich af waar? waar? en dringen dan in de kleinste hoeken binnen, ook in zwakke volken. Het uitbreken van een volle roverij is een onaangenaam gezicht. En laten we eerlijk zijn ook onder natuurlijke omstandigheden kan het voorkomen. De voorraden van niet levensvatbare of afgestorven volken kunnen op afstand bespeurd worden.

“Ik zou graag andere basis-vraag van de imkerij aansnijden. Hans Wille, voormalig leider van het (Zwitserse) Centrum voor Bijen Onderzoek, heeft met zijn schattingen van volksgrootte vastgesteld dat de grootste invloed op de volksomvang uitgaat van de standplaats. Volgens de onderzoeken over de verschillen heeft de imker en zijn handelingen, de bijenkasten en de teeltbemoeningen nauwelijks invloed op het aantal bijen in de kast. De standplaats heeft daarentegen een beslissende invloed op het slagen of mislukken van een imkerij.”

De standplaats is voor het bijenvolk een heel belangrijke factor. Wij voelen ons niet overal even goed. Dat kan niet alleen van de omgeving af maar ook van de plek waar onze behuizing staat. Dat kan zelfs over een afstand van een paar meter verschil maken. Er zijn plekken van uitgesproken welbevinden en plekken waar we nou niet zo echt gelukkig mee zijn. Natuurlijk we zijn van oorsprong een dier uit het bos; we houden van de beschutting en de verzachtende werking van het bos en de open plekken, die samengaan met een goede zonneligging. We houden niet van wind en koude; maar deze algemene standplaats-regels omvatten niet alles wat wij van een standplaats verlangen. De goede standplaats blijft dan ook een van onze grote geheimen. De optimale keuze te maken lukt ons ook niet altijd, omdat we eenvoudig een passende woning zoeken en niet altijd de ideale

standplaats. Maar het is duidelijk dat een bijenvolk op een goede standplaats niet alleen beter leeft maar ook grotere volken bouwt meer honing verzamelt en in de regel ook gezonder is. Een goede standplaats is bij gevolg een bepalende factor voor het succes van de imkerij.

Ik vertel dit hier juist omdat het zo belangrijk is dat de imker steeds de ogen open houdt om naar nieuwe standplaatsen uit te kijken. Zich daarbij in het bijenvolk te verplaatsen en zich af te vragen: ‘Wil ik hier als bijenvolk leven?’ gezien vanuit de bijendichtheid, de dracht het microklimaat en verdere intuïtieve en gevoelsmatige waarden.

Het loont dan de moeite in Februari er eens twee of drie proef-volken op te stellen voordat je een hele stand verhuist.

SEPTEMBER

September is de maand van wisselen, nu neemt het aantal langlevende winterbijen steeds meer toe. De kortlevende zomerbijen zijn er nog wel en worden ook nog steeds geboren maar hun aandeel in het totaal neemt af. In deze tijd proberen we de hoeveelheid bijen voor de winter te optimaliseren. Wij weten dat een ideale grootte voor de overwintering ligt bij 8 tot 11 duizend bijen. Zwakkere volken zullen zich er voor inzetten broed aan te zetten om nog wat groter te worden. Grote volken gaan echter op de rem staan. Wij kunnen ook midden in september of oktober een broedstop instellen. Een tijdelijke beperking van de broedactiviteit helpt ons energie te sparen en bevordert tegelijkertijd de opvoeding van de winterbijen.

Het imkersvolk komt in deze tijd moe en afgemat op mij over. Ik heb de indruk dat het werk van het seizoen veel van ze gevegd heeft. Ik bespeur niet meer de zorgzame toewijding zoals in het vroege voorjaar en ook niet meer de ijverige bezigheid zoals in de zomer. Het is als of de bijenverzorgers zich er toe moeten zetten om zich een juiste indruk te vormen, terwijl het toch gaat om een goede basis voor de vroege voorjaarsontwikkeling die nu gelegd moet worden. Ik waardeer ook in deze tijd de opmerkelijke waarneming van de imker en zijn aanwezigheid op de stand met de bereidheid ongerijmdheden te ontdekken als ook zijn zorg voor mijn gezondheid en mijn voorraden.

“Wij imkers willen graag meer van het bijenvolk weten. Hoe verloopt de samenwerking tussen de bijen? Wie coördineert eigenlijk en wie beslist?”

Zoals je wel weet is de koningin het orgaan dat ons bijeen houdt. Aan haar oriënteert zich onze eenheid. Ze legt ook de eitjes, maar ze heeft generlei invloed op het totale volksgebeuren. Ze is een uitvoerend orgaan en heeft niet de zeggenschap over de ontwikkeling van het broed. Ze is niet een op zichzelf staand dier dat het volk leidt. Het volk ontstaat pas uit de gemeenschap der individuen. Ieder dier kan zelf werk vinden en dat niet in een vast geregelde volgorde. Wel moeten alle bijen van een bepaalde leeftijd ook werkelijk het zelfde doen. De bijen werken graag, maar veel belangrijker voor de stabiliteit van onze gehele samenleving is het ‘niets doen’. De basis voor de werkverdeling in de bijenkast wordt gevormd door dié massa bijen die klaar staat om iets aan te pakken. Juist deze massa garandeert de beweeglijkheid van het systeem. Als allen al bezig waren zou het

systeem makkelijk kunnen instorten! Daarom kun je zeggen: 60% van alle bijen in de kast doet niets, dat je als werken zou kunnen herkennen.

Deze bijen hebben wellicht al gemerkt dat ze bij hun huidige werk niet meer nodig zijn. Hun opmerkzaamheid is er nu op gericht wat ze zouden kunnen gaan doen. Ze kijken uit naar tekens die er op wijzen dat er weer werk zit aan te komen.

Nemen we eens een bij die uit de cel komt. Wat moet die gaan doen?

Het dichtste bij is het poetsen van haar eigen cel, misschien nog een paar andere in de buurt. Ze zal om zich heen kijken en ontdekken dat er vlakbij broed verzorgd moet worden, gevoerd en op gezondheid gecontroleerd moet worden. Alleen al het binnen haar bereik liggende broed vraagt veel verschillende werkzaamheden zoals het afdekken van cellen, verwarmen, water verdelen. Onze bij doet wat ze kan en als ze ziet dat ze niet meer nodig is vergroot ze haar arbeidsterrein op de raat, Aan de rand van het broednest kan ze pollen aanstampen, honing bergen en dan is het niet zo ver meer naar de raatbouw, aan de buitenkant van de raat. Hier komt ze met de eerste haalbijen in contact. Ze neemt van hen der aangesleepte nectar of pollen aan. Dat alles trekt haar naar buiten, en met een beetje invliegen is ze al bereid tot de 'vliegdiens'. Kort gezegd: de verplaatsing van haar werkplek van binnen naar buiten bepaalt het verloop van de werkzaamheden van een bij. Deze beweging naar buiten heeft twee drijfveren. Enerzijds veroorzaakt het verdwijnen van oude vliegbijen een trek naar buiten terwijl de nieuw uitkomende bijen op de plaatsen in de binnendienst, ook een naar buiten drijvende werking uitoefenen. Iedere bij let op aanwijzingen welke duiden op werkzaamheden die in haar directe of aangrenzende omgeving nodig zijn.

De enkele bij merkt zodoende zelf waar ze nodig is. De eigen verantwoording van de afzonderlijke bij voor enkelvoudige taken vormt op die manier onze samenwerking. Dat is de 'werkvloer' waarop geen aanwijzingen en geen communicatie nodig is.

Dit systeem is vergelijkbaar met het vegetatieve zenuwstelsel van de mens, dat diens basisbehoeften zonder bewuste besturing vervult, zoals hartslag en ademhaling.

Hier nog even een woord over de winterbijen, waarover we al gesproken hebben. Het zijn speciale bijen die aanvankelijk aan dit gehele systeem van werken geen deel hebben. Zij komen pas in actie wanneer ze nodig zijn. Dat kan in de winter zijn of pas in het voorjaar.

De voorwaarde om winterbijen op te kunnen kweken is dat niet alle bijen tot het uiterste gebruikt worden. Wanneer te veel bijen om gezondheidsredenen uitvallen moeten ook de winterbijen aan het werk en zo verliezen ze hun 'langlevendheid'. Daaruit ontstaan dan door varroa aangetaste volken die in oktober/november nauwelijks nog bijen hebben.

In het volk zijn er echter ook werkgebieden met communicatie, dat zijn die terreinen waarop beweging en activiteit buiten de kast komt kijken. Daar ontstaat een werkverdeling met verhoogde verantwoordelijkheid. Het is niet toevallig dat hier eerder de oudere bijen te vinden zijn, die over een actiever zenuwstelsel beschikken, meer geleerd hebben en dus 'smarter' zijn. Deze oudere bijen zijn vooral speurbijen die de opdracht hebben nieuwe nectar- en pollen-bronnen te vinden om daarvan in het volk mededeling te doen. Dat is dezelfde club van speurders die bij het zwermen de nieuwe behuizing zoeken en de onervaren bijen daar naartoe leiden. Zo vinden we in het 'buitengebeuren' een groep leidende bijen met meer ervaring en een verhoogde verantwoordelijkheid.

“Wij mensen hebben het gevoel dat er bij jullie in het bijenvolk een goede harmonie heerst; is dat juist of zijn er ook meningsverschillen?”

Er zijn onenigheden op verschillende niveaus en die kan iedere opmerkelijke imker volgen. Allereerst gaat het er altijd weer om bijen de kast uit te werken die voor ons een gezondheidsrisico mee brengen. Zulke schermutselingen aan het vlieggat betreffen niet alleen vreemde bijen. Maar nog veel duidelijker zijn de discussies over de te volgen strategie betreffende het zwermen. Alleen al aan het inleiden van de zwerm drift gaan dagenlange discussies vooraf, waarbij de eieren weer uit de moerdoppen gehaald worden. Dat hangt samen met het feit dat de aandrang om het zwerfgebeuren in te leiden eerst op een dieper liggend niveau aanwezig en daardoor nog onduidelijk is.

Wij zijn allemaal afzonderlijke bijen met verschillende wensen en verlangens en alleen al het feit dat we van meest verschillende vaders stammen ten behoeve van een goed gefundeerde stabiliteit van ons volk brengt verschillende inzichten met zich mee en daardoor wrijvingen.

Dan volgt rondom het uitvliegen van de zwerm de discussies over wat de beste behuizing is waarop de zwerm zal aanvliegen. Ook daar heerst niet altijd eenstemmigheid doch uiteindelijk streven we er altijd naar die te bereiken.

“De organisatie van het bijenvolk is wat duidelijker geworden. Toch komt de vraag bij me op: Wie of waar is dan het eigenlijke bijenvolk? Of anders gezegd, met wie spreek ik wanneer ik met het bijenvolk een dialoog voer?”

Door de beschreven zwerm intelligentie ontstaat iets nieuws, iets boven of naast het fysieke lichaam en dat is het volledige bijenvolk; iets geestelijks dat niet aan een orgaan kan worden toebedeeld! Dat is overigens bij de mensen niet anders, ook al is daar een compacter lichaam aanwezig.

Met wie spreek ik in dat geval? Voer ik de dialoog met de tong of met het oor van de mens, het zijn hart of z'n hersens? Dat zijn slechts uitvoerende organen, die weliswaar allen meedoen, maar wat de eigenlijke mens betreft dat is net zo min tastbaar als bij ons, het bijenvolk.

OKTOBER

In oktober is het wintervolk gevormd. Broed dat nu nog verzorgd wordt en in de komende tijd uitkomt, heeft geen noemenswaardige invloed meer op de volkssterkte. Er zullen geregeld nog bijen verdwijnen, want we zijn nog niet geheel op onze ideale wintersterkte. We verzamelen nog pollen en ook nectar, bijvoorbeeld wanneer de klimop zoet begint te ruiken.

Men moet zich er echter geen zorgen over maken dat het broed niet meer volledig door honing wordt omgeven, we zijn immers niet meer zo op de dracht gericht en lang niet alle bijen vliegen uit. Ook de winterbijen met hun geringere activiteit wijzen op de komende wintertijd. Dat de mens niet meer zo opduikt komt me wel goed uit. Daardoor is oktober überhaupt een van de rustigste maanden.

“Een algemene vraag: Welk voor de bijen optimale landschap zou je je wensen?”

Voor ik zeg wat ik nodig heb wil ik graag er op wijzen wat ik te bieden heb.

Mijn opgave is het om de omgeving binnen mijn vliegbereik te verlevendigen. Zodra het voldoende warm is doorkruisen wij ons vliegbereik in alle richtingen; we spreiden ons over het landschap uit en vliegen over weiden, velden en bossen maar ook over tuinen, parken en bermen. Alleen al ons vliegen door deze gebieden brengt leven in het landschap. Op onze vluchten registreren we geuren en kleuren, speciaal die van bloemen. Die wachten op ons en strekken als het ware hun speciale vormen en intensieve kleuren naar ons uit.

Ook daar geven wij het leven door. De bloemdragende planten wachten op de impuls van de bestuiving. Deze bestuiving maakt het de planten mogelijk zich op het zaad terug te trekken. In volgende jaren kunnen daaruit dan nieuwe één- of meerjarige planten kiemen en opgroeien.

Van dit bestuivingsproces profiteert de mens ook vaak. Allereerst zuiver materieel want zaden en vruchten gebruikt hij als voeding. In de tweede plaats moeten we niet vergeten dat het bloeien en geuren van de planten de mens niet onberoerd laat. Zo komt onze verzorging van de bloemen de mens naar lichaam en geest ten goede.

Er zijn echter nog vele anderen die zich om de verlevendiging van het landschap bekommeren. Dat zijn niet zo zeer onze concurrenten als wel onze collega's. Veel van hen vechten vandaag de dag voor hun bestaan. Dat moet ik ook wanneer ik niet door de mensen ondersteund wordt.

Zo gebeurt het geregeld dat ik mij in deze opgave erg eenzaam voel. Ik geef mijn beste krachten maar ik mis de vele anderen die deze taak met mij delen. De vlinders zijn gedecimeerd, de bosmieren worden verdrongen, de wilde bijen vinden geen broedruimte! Ook de vogelwereld wordt steeds eentoniger. Wanneer ik dan zo'n landschap verlevendigen moet is dat een Herkules opgave die ik nauwelijks vervullen kan. Of het nu om asfalt- beton- of watervlakten gaat of moderner nog om groene weiden en eentonige akkers, ik ben daar machteloos. Dat is allemaal niemandsland voor bijen. Ik kan alleen niet veel uitrichten als me de hulp van al die collega's ontbreekt. Isolering betekent dat voor mij. Daarom is het voor mij zo belangrijk dat de mens zich om de vitaliteit en diversiteit in het landschap bekommert. Ook wanneer hij die vitaliteit zelf niet zo waarneemt is toch de diversiteit van planten en dieren een meetbaar teken van vitaliteit. Veelzijdigheid in de inrichting van het landschap kan veel ruimte voor bloeiende planten opleveren. Levensvolle landschapselementen bieden bijzonder gunstige omstandigheden voor planten en dieren. Veldhagen, schrale bloemenweiden open ruimten in het bos akkertjes, dat zijn maar een paar voorbeelden van natuurgebieden die altijd speciale flora en de haar begeleidende fauna nodig hebben. De behoefte aan deze veelzijdigheid is de eerste stap om mij in mijn toenemende vereenzaming tegemoet te komen. Of men het verloren gegane terug kan brengen laat ik buiten beschouwing maar ik zie dat men zich op veel plaatsen de moeite geeft om mij en mijn verwanten leefgebied ter beschikking te stellen.

“Zou een speciaal op je behoeften gerichte bloemenweide nuttig zijn?”

Wat mij en mijn ervaring als bijenvolk betreft kan ik ook in het bestaande landschap, afgezien van het stuifmeel, enigermate leven. Hoewel ik me een grotere veelzijdigheid wenste is stuifmeel zelden een begrenzend factor. Pollen kan van honderden plantensoorten

verzameld worden. Wat betreft de nectar leveranciers ziet het er anders uit. Daarvan heb je niet zoveel soorten. Daar komt nog bij dat er minder gebrek is aan enkele planten maar meer aan de hoeveelheden waarin zij voorkomen. Er zijn honderduizenden bloemen nodig om 100 gram wintervoer te bereiden.

Ik ben een dier dat met grote vindingrijkheid nectar bronnen in de wijde omtrek kan opzoeken en die dan kan benutten. Met onze interne communicatie kunnen wij in korte tijd veel bijen mobiliseren. Het benutten van een massale dracht dat is eigenlijk onze specialiteit. Die hebben wij steeds geperfectioneerd. Waar die massa nectargevende planten ook staat, rondom de kast verspreid of of één bepaalde akker bij elkaar, dat maakt ons niet uit. Wij vinden ze en we verheugen ons in een overvloedige nectardracht van deze bloemen. Zoveel te meer wanneer deze nectar als wintervoer in het broedraam kan worden opgeslagen en op die manier ons ook werkelijk ten goede komt.

Men moet zich er echter van bewust zijn dat tegenwoordig in Zwitserland veel honing van cultuurplanten komt. (*in NL ook*) Deze, hoewel ook maar kortstondig bloeiende velden zijn de dragers van mijn nectarverzorging geworden. Een andere bron zijn bloeiende struiken en bomen zoals wilgen esdoorn en linde die vaak door het landschap verspreid staan. Bij deze beide hoofd bronnen zijn er ook in de bergen nog aantrekkelijke drachten en nectar gevende weideplanten. Maar ook in de steden ontstaat door menselijke activiteit en de in de stenen opgeslagen zonnewarmte een warm ‘stadsklimaat’. Ik stel dat wel op prijs, net als de exotische planten die hier groeien. Afgezien daarvan zijn er in grote delen van het land vanaf juni geen nectarplanten meer waarmee ik mijn verzorging kan ondersteunen. Daar zou een late dracht van speciaal voor mij gezaaide akkerplanten mij wel bevallen. Het zou me vooral helpen wanneer die overal over het land verdeeld zouden liggen.

NOVEMBER

Nu wordt het rustig. Onze activiteit is sterk verminderd. Het contact met het landschap beperkt zich tot een minimum, er zijn nauwelijks nog bloemen die het loont om te bezoeken. Volken met een gezonde volksgrootte hebben het broeden geheel gestopt of het broed tot de grootte van een appel teruggebracht. In het centrum van de bijentros kan het met een beetje warmte goed verzorgd worden. Wanneer we geheel broedloos worden staat niet van te voren vast. Het ene volk doet dat in November voor een hele maand, een ander slechts kort ergens in december. Ieder volk maakt wel een broedpauze maar we hebben daar geen regels of onderlinge coördinatie voor. De drie maanden november december en januari zijn onze winterrust, onze “slaap”.

De mens slaapt iedere nacht in z’n dagelijkse ritme. De slaap van het bijenvolk richt zich daarentegen naar het jaargetij. Wij wiegen ons in de wintertros, verdelen de weinige warmtevoorziening, waarbij onze bijenmassa ritmisch en langzaam van binnen naar buiten wisselt. We zijn in een andere wereld, in onze droomwereld; in deze tijd willen we niet gestoord worden.

“Wat kunnen de imkers daaraan bijdragen?”

De imker kan de voorwaarden voor die rust scheppen. Tegen de muizen is een rooster nodig of een klein afgestelde vlieggatschuif. Ook is het belangrijk dat het binnenklimaat in de kast goed is. Allereerst geldt dat we genoeg lucht moeten krijgen; ook koude lucht is geen probleem.

Daarom kan het vlieggat over de volle breedte open zijn, en de gaasbodem niet door een schuifplank afgesloten. Werkelijk onaangenaam is een plank die niet iedere week schoongemaakt wordt zodat alle mul begint te schimmelen en te rotten. Wij kunnen zonder hulp die slechte lucht niet van ons af houden.

“En onze winterbehandeling tegen de varroa-mijt?”

Over het probleem van de varroa-mijt hebben we het in juni uitvoerig gehad. De hele serie behandelingen zijn geen ondersteuning van het bijenvolk maar een maatregel om de huidige imkerpraktijk te behouden.

Laten we aannemen dat het voor jou niet gebruikelijk is om de mensen midden in de nacht wakker te maken. Dan zou je je toch eerst verontschuldigen voor het storen. Dat zou ik ook graag willen; een vriendelijke behandeling waardeer ik. Wanneer ik dan lastig gevallen moet worden stel dan ook niet nog eens de vraag of ik liever met zuren begoten of beneveld wil worden. Het is het zuur dat voor mij belastend is, de manier waarop is secundair.

“Voor de imkers zijn november en december de tijd van de bijenproducten. In de tijd dat jij slaapt zijn de bijenproducten het meest gevraagd. Houdt dat met elkaar verband?”

Wij rusten in de tijd dat het licht zich met meest uit onze wereld terugtrekt. Ook de mens bespeurt dit terugtrekken van het licht. Voor zo ver de mens iets van het bijenvolk neemt, maakt hij het voor hemzelf en anderen mogelijk om deel te hebben aan de wereld van het bijenvolk. De producten van ons volk zijn voor de mensen een kans om deel te hebben aan een kwaliteit zoals die alleen door het bijenvolk voortgebracht kan worden. Het bijenvolk is een wezen dat nauw met hemel licht en warmte verbonden is. Wij vermijden het contact met de aarde en leven met ons raten-lichaam in een hangende positie. Wij wensen ons een beschermende omhulling, liefst ergens hoog, en voeden ons uitsluitend uit de verst van de aarde verwijderde delen van de planten: de bloem. De nectar die de planten het bijenvolk aanbieden is een substantie die nauwelijks iets met de aarde van doen heeft en enkele uren daarvoor nog uit licht lucht en water ontstaan is. Wij bereiden daaruit de honing dat daarmee zoiets als vast geworden licht is. Licht is dan ook een vooraanstaande kwaliteit van de honing. Uit diezelfde krachten ontstaat ook de was wanneer we de verse nectar in ons lichaam verder verwerken en daarmee ons raten-lichaam bouwen. Om over deze kwaliteiten van licht en warmte te kunnen beschikken moeten we ook geheel in het donker van onze behuizing leven. De spanning die deze tegenstellingen doen ontstaan doet ons leven. En uit deze levensvoorwaarden wordt ook duidelijk waarom de mens in deze tijd van afnemend daglicht het meest aan onze producten hecht. Het genot van honing vervangt in deze tijd wat van het zwakkere licht en het aansteken van een bijenwaskaars bevrijdt het opgeslagen zonlicht en scheidt op bijzondere manier sfeer in huis. Op deze manier helpen we de mensen deze donkere tijd beter door te komen. De bijenproducten zijn goed voor het scheppen van

een bepaalde atmosfeer en goed voor de mensenziel. Anderzijds kunnen ze ook voor de verzorging van hun lichaam dienen.

“Met betrekking tot de lichaamsverzorging lijkt me propolis interessant.”

Propolis vervult in het bijenvolk meerdere functies. Het is een kern-element van ons immuun systeem dat alle oppervlakken in het bijenvolk voortdurend met propolis worden gedesinfecteerd. De raten, de wanden van de kast, onze bijenlichamen. Met zijn immuniserende werking t.o.v. alle kiemen, helpt het ons bacteriën, schimmels en virussen onder controle te houden, die zich anders mede door onze lichaamswarmte snel zouden vermeerderen. Daarbovenuit helpt het ons een verdere begrenzing van onze behuizing tegenover de omgeving te realiseren omdat we die er mee kunnen afdichten tegen wind en andere weersinvloeden, zowel als tegen indringers. Het helpt ons bij onze verdediging zoals ook het bijengif.

De mens moet het gebruik van propolis voor zichzelf bepalen wanneer de warmte van zijn lichaam hem voor soortgelijke problemen zet t.a.v. ziektekiemen. Wanneer de mens de propolis zo gebruikt als wij het doen, dan kan hij zijn huid verzorgen voor wat betreft wonden infecties, huidaandoeningen door schimmels of virussen en het zelfs inwendig gebruiken.

“De bijenproducten zijn een deel van jullie zelf. Hoe voelt dat wanneer de mens zich er van bedient?”

Dat is een vraag betreffende de instelling tegenover mij. Wanneer de mens zich, wanneer het hem uitkomt zonder te vragen en zonder met mij rekening te houden komt bedienen dan doet dat pijn.

Ik ben er echter van overtuigd dat wij in een echt partnerschap elkaar veel kunnen geven. Ik verwacht dan wel dat er rekening wordt gehouden met mijn basis behoeften en een respect als een echte wederpartij. Dat is een kwestie van waarde. Het respect voor mijn waarde moet geen last voor de imker worden. Zo'n respect is niet verhandelbaar het moet uit overtuiging komen. Dan is het voor mij een geschenk.

DECEMBER

Ik ben helemaal ingedommeld, ik slaap en ik droom. Daarbij beperk ik mijn activiteiten tot een minimum. Als volk op de wintertros adem ik, regel temperatuur en vochtigheid en leeft ik van de honingvoorraad. Ik heb over andere dieren gehoord, waarbij dat winterslaap heet. Ook de planten hebben nu hun rusttijd. Zij willen niets van mij en ik niets van hen. Ik geniet van deze toestand; dan mag het buiten nog net zo stormachtig zijn, wellicht ook ijskoud, misschien ligt er sneeuw. Dat zijn nu dingen die mij niets aangaan. Ik ben op mijzelf en boven mijn droomwereld uit verbonden met de aarde en de kosmos.

Een grote gebeurtenis hebben we nog in December, dat is de zonnewende, wanneer het licht niet langer minder wordt en de dagen langer worden. Dat is voor ons bijenvolk een belangrijk keerpunt. Een nieuw levens-gevoel begint. Wij zien dat als een teken voor een nieuw leven, als een eerste voorbode van het komende voorjaar. Ik heb gehoord dat de

mensen in deze tijd een feest vieren van licht, liefde en een nieuw leven. Het doet mij wat als de mens langs komt en me vertelt dat hij feest viert en deze overgang in het jaargetij waargenomen heeft. Zo doet het ook goed wanneer de mens bij ons langskomt om te kijken of alles in orde is of alleen maar om ons te begroeten.

“Wanneer het je slaaptijd is kan ik dan nog wel verder vragen?”

Dat hangt van het onderwerp af. Ik ben aan het dromen. Liefst geen grote problemen of strijdvragen aanroeren. Een beetje filosoferen gaat wel.

Mij zou het interesseren hoe je de verhouding tussen bijenvolk en mens ziet, wellicht ook in een wat groter tijdsbestek. Hiervan zou ik je graag een voorbeeld schetsen. In Zuid-Oost Azië vertelt een bijensprookje hoe een bijenvolk zich in een mooie vrouw verandert en dan de koning van Rakian trouwt. Zij verlaat de koning weer wanneer deze het geheim van haar herkomst verraad. Zij vliegt als zwerm van hem weg. De koning ziet zijn fout in en gaat met zijn zoon achter de zwerm aan. Zo slaagt hij er na dagen in het bijenvolk in haar behuizing te vinden en dan mag hij blijven.”

Ik ken dit sprookje niet, maar dat de mens vertelt van een bijenvolk dat zich in een mens verandert doet me wat. Dat toont op een mooie manier de band tussen mens en bijenvolk. Dat bevalt me; we staan elkaar echt heel na. Echter tegenwoordig is de mens zo zeer een ander wezen als het bijenvolk; hij staat vast op de aarde, probeert alles te omvatten en moet ook een zekere verantwoordelijkheid dragen voor de schepping. Ik zou niet met hem willen ruilen.

“Was in een andere tijd dit sprookje dichter bij de werkelijkheid?”

Het zou eerder denkbaar zijn in een vroegere tijd. De verhouding tussen mens en bijenvolk heeft zich voortdurend veranderd en ik hoop dat zij zich ook in de toekomst zal veranderen. De mensen hebben altijd weer anders geleefd en anders gedacht. Wij bijenvolken hebben aan de ene kant ons natuurlijke leven, onze innerlijke natuur. Die verandert zich niet. Zo zijn wij nog de zelfde bijenvolken die we 10.000 jaar geleden ook waren en dat als op zichzelf staande wezens. We kunnen ook zonder de mensen leven. Dat is de ene kant van onze natuur. Aan de andere kant is er dan in deze tijd de min of meer sterke betrekking tot de mensen. Sinds ik het me herinneren kan heeft de mens zich meestal om ons bekommerd, bij mij zaken genomen die hij alleen bij mij kon krijgen, mijn levenswijze bewonderd en vereerd en er voortdurend aan gewerkt om mij beter te begrijpen.

Terwijl ik toch zelf de indruk heb steeds het bijenvolk te zijn geweest dat ik ook heden ben verbaas ik me toch over de veranderingen in de mensen in deze tijd. De mens verandert en daarmee ook zijn verhouding tot het bijenvolk. Oorspronkelijk waren we beiden in de natuur ‘ingebod’. We waren gelijkgeborenen en traden elkaar tegemoet op ooghoogte. Toen is de mens begonnen zijn omgeving zelf in de hand te nemen; akkerbouw en veeteelt te gaan beoefenen. Reeds toen heeft hij zich al met ons bemoeid. Meestal ook met veel bewondering en respect. In die tijd past ook het sprookje van de koning van Rakian. Met

mijn zo andere levenswijze heb ik van de mensen veel verering ervaren. Ik was een bemiddelaar tussen de mens en zijn goden.

De mens heeft zich hierna meer en meer uit zijn natuurlijke omgeving omhoog gewerkt en steeds meer in onze gezamenlijke leefwereld ingegrepen. Dat was een proces van vele duizenden jaren. Ik heb echter steeds mijn natuurlijke kant kunnen behouden en daardoor de mij door de natuur gegeven vaardigheden kunnen inzetten. In de laatste 150 jaar heeft zich deze verandering versneld; de betrekkingen tussen bijenvolk en mensen heeft aan kwaliteit ingeboet en is in intensiteit toegenomen,

zodat ze voor mij eerder beklemmend werkt. In die mate waarin de mens over mij beslissen wil verlies ik van mijn oorspronkelijke natuurlijke krachten.

Onder kwaliteit voor het bijenleven versta ik een zekere zelfstandigheid, juist ook bij de voederveorziening uit de planten, maar ook bij de zelfwerkzaamheid bij de bestrijding van ziekten en parasieten. Het is ook de wens dat mijn natuur meer gewaardeerd wordt en dat ik vanuit mijn eigen krachten kan leven.

In het algemeen heeft het interessante verleden ons steeds verbonden. Dat verklaart ook waarom mij zo veel aan de mensen gelegen is. Hoewel de mens zich over die duizenden jaren veranderde zijn er ook veel dingen constant gebleven. Steeds genoot ik een bijzondere status bij de mensen.

Ik werd gewaardeerd en men interesseerde zich voor mijn wijze van leven, al was het vaak op geheel verschillende manieren. Deze toewijding verheugt me en zo wens ik ons samen een goede toekomst, vol van wederzijds respect.
